

ინოვაციური ეკონომიკა
და მართვა

**INNOVATIVE ECONOMICS AND
MANAGEMENT**

3

ფობო - Volume V.

2018

UDC (უკ) 050: {33+338.24}
ო - 603

ჟურნალი „**ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა**“ ინდექსირდება საერთაშორისო მონაცემთა ბაზებში და სისტემაში:

The Journal „**INNOVATIVE ECONOMICS AND MANAGEMENT**“ is indexed in the international scientometric databases, repositories and search engines:

Academic Resource Index ResearchBib
Index Copernicus (პოლონეთი)
Open Academic Journals Index
elibrary.ru (რუსეთი)
Академия Google (CWA)
cosmos impact factor (გერმანია, ბერლინი) Germany, Berlin

სარედაქციო კოლეგია

მთავარი რედაქტორი

ბადრი გიჩგაია, ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი. საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი. მენეჯმენტის რეგიონული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი.

მთავარი რედაქტორის მოადგილე

ბელა მამულაძე, ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი. საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი

პასუხისმგებელი რედაქტორი

პაატა აროშიძე, ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

სარედაქციო კოლეგიის წევრები:

ე.მ.დ., პროფესორი. საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი **ავთანდილ სილაგაძე**, ე.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **ნინო აბესაძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **ნანა ახალაია**; ე.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **ეკატერინე ხახტაძე**; ე.მ.დ., პროფესორი **რამაზ აბესაძე**; ე.მ.დ., პროფესორი **ანზორ აბრალაშვილი**; ე.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **გიორგი აბუსელიძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **იოსებ არჩვაძე**; ტ.ა.დ., პროფესორი **თენგიზ აფხაზაშვილი**; ე.მ.დ., პროფესორი **თეიმურაზ ბაგუნაშვილი**; ე.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **აკაკი ბაკურაძე**; ე.მ.დ., პროფესორი **ევგენი ბარათაშვილი**; ე.მ.დ., პროფესორი **ელგუჯა მამუკაშვილი**; ბ.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **ბენიკ ბაუჩაძე**; ბ.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **გივი ბაქრაძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **როსტომ ბერიძე**; ე.მ.დ., პროფესორი **გივი ბედიანაშვილი**; ტ.ა.დ., პროფესორი **ქეთი-**

ვან გოლეთიანი; ე.ა.დ., პროფესორი **ვანტანა ღათაშვილი**; ე.ა.დ., პროფესორი **ანზორ დავაძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **ციური დურული**; ე.ა.დ., პროფესორი **ლია ელიაშვილი**; ე.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **გულნაზ ერქომაიშვილი**; ე.ა.დ., პროფესორი **მირაზ ვანიშვილი**; ე.ა.დ., პროფესორი **გონა თუთუბაძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **ნაზირა კაკულია**; ე.მ.დ., პროფესორი **პაატა კოლუაშვილი**; პ.ა.დ., პროფესორი **ნათია მიქელთაძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **ალექსანდრე სიჭინავაძე**; ე.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **ნინო ფარსადაშვილი**; ე.ა.დ., პროფესორი **რომან მამულაძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **ნინო ლიპარტალიანი**; ე.მ.დ., პროფესორი **რაზო მანველიძე**; ე.მ.დ., პროფესორი **ლამარა ქოქიაური**; ე.ა.დ., პროფესორი **გიორგი ღვთაძე**; ე.მ.დ., პროფესორი **ვლადიმერ ლლონტი**; ე.მ.დ., პროფესორი **პარლან ღურგაძე**; ე.მ.დ., პროფესორი **ლარისა ყორღანაშვილი**; ბ.ა.დ., ასოცირებული პროფესორი **გოდარძი შანიძე**; ე.მ.დ., პროფესორი **თეიმურაზ შენგელია**; ე.ა.დ., პროფესორი **ნანა შონია**; ე.მ.დ., პროფესორი **ნი-**

კოლოზ ჩხლაძე; ე.ა.დ. ასოცირებული პროფესორი **ირმა ჩხაიძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **ასივ ცინცაძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **ნათია ნიკლაშვილი**; ე.მ.დ., პროფესორი **ეთერ ხარაიშვილი**; ტ.ა.დ., პროფესორი **პარმენ სვებელიძე**; ე.ა.დ., პროფესორი **დავით ჯალაღონია**; ე.მ.დ., პროფესორი **მიხეილ ჯიბუტი**; ე.ა.დ., პროფესორი **გურამ ჯოღია**; ს.მ.მ.დ., პროფესორი **რაზო ჯაბინია**; ბ. ა. დ. **ზურაბ მუშაშვიანი**; ბ. ა. დ. ასისტენტ-პროფესორი **გიორგი ბაბადავა** (მთავარი რედაქტორის მოადგილე ჟურნალის ინგლისურენოვან ნაწილში)

სარედაქციო კოლეგიის უცხოელი წევრები:

პეუს ფარაბო აპარაციო, ე.მ.დ. ბასკეთის უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის პროფესორი (ესპანეთი);
შპარლათი სარაბი, ე.მ.დ. პროფესორი. ჩერნიგოვის ეროვნული ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის რექტორი (ჩერნიგოვი, უკრაინა);
პიზიმ ნიკოლაი, ე.მ. დ. პროფესორი. უკრაინის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ნევროკორექსიონდენტი. (ხარკოვი, უკრაინა);
რუდინკო ოლგა, სახელმწიფო მართვის დოქტორი, პროფესორი. ჩერნიგოვის ეროვნული ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის და მენეჯმენტის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორი (ჩერნიგოვი, უკრაინა);
ვლოვანკო ნატალია, ე.მ. დ. პროფესორი. უკრაინის ბიოლოგიისა და გარემოსდაცვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გლობალური ეკონომიკის კათედრის გამგე (კიევი, უკრაინა);
შივანოვსკა-დინინი ლუდმილა, ე.მ. დ. პროფესორი. პოლტავას ეკონომიკისა და ვაჭრობის უნივერსიტეტის მენეჯმენტის კათედრის გამგე (პოლტავა, უკრაინა);
ლევიანკო ალექსანდრა, ე.მ.დ. პროფესორი. ცენტრალური უკრაინის ეროვნული ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის რექტორის მოადგილე.
ხაუსტოვა ვიქტორია, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, ასოცირებული პროფესორი (ხარკოვი, უკრაინა);
ბადიდა მიროსლავ, მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. ქ. კოშიცეს ტექნოლოგიური უნი-

ვერსიტეტის პროცესებისა და ინჟინერიის კათედრის გამგე (კოშიცე, სლოვაკეთი);
კოვალ ვიქტორ, ე.მ.დ. პროფესორი (ოდესა, უკრაინა);
ლუკინი სარაბი, ე.მ.დ. ბელორუსიის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (მინსკი, ბელორუსია);
ზლოტნიკოვა ლილია, ე.მ.კ. პროფესორი. ბელორუსიის ვაჭრობისა და ეკონომიკის უნივერსიტეტი (გომელი, ბელორუსია);
ისაევი ნამიზ, ბიზნესისა და მართვის დოქტორი, აზერბაიჯანის საერთაშორისო დიასპორის წარმომადგენელი საქართველოში (ბაქო, აზერბაიჯანი);
მიდელსკი სარაბი, პროფესორი. მენეჯმენტის რეგიონული აკადემიის პრეზიდენტი (ყაზახეთი, პავლოდარი);
პარსოლა მიხალ, დოქტორი, პროფესორი მიხაილ ბალუდიანსკის სამეცნიერო საზოგადოების პრეზიდენტი. (სლოვაკეთი, კოშიცე);
რაბი გაურანზ, ეკონომიკის დოქტორი, ვიერ ნორმანდის გუჯარატის უნივერსიტეტის პროფესორი (გუჯარატი, ინდოეთი);
რომანენკო ევგენი, სახელმწიფო მართვის მეცნიერებათა დოქტორი. პერსონალის მართვის რეგიონული აკადემიის საჯარო მმართველობის კათედრის გამგე, დოცენტი (უკრაინა, კიევი);
ბრიშნოვა ელენა, ე.მ.დ. ტარას შევჩენკოს სახელობის კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი;
კუზმენკო გალინა, ე.მ.დ. კიროვოგრაძის ეროვნული ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის პროფესორი, (უკრაინა, კროპივნიცკი);
ჩაპლაი ირინა, სახელმწიფო მართვის მეცნიერებათა კანდიდატი, (უკრაინა, კიევი);
შალიმოვა ნატალია, ე.მ.დ. კიროვოგრაძის ეროვნული ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის პროფესორი, (უკრაინა, კროპივნიცკი).
პროკოპენკო ოლგა, ე.მ.დ. ტექნიკურ-ჰუმანიტარული აკადემიის მენეჯმენტის დეპარტამენტის პროფესორი, პოლონეთი

© ა(ა)იპ ეკონომიკური კვლევების ეროვნული ინსტიტუტის და ბათუმის ნავიგაციის სასწავლო უნივერსიტეტის საერთაშორისო რეფერირებადი და რეცენზირებადი სამეცნიეროპრაქტიკული ჟურნალი „ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა“.

ISSN: 2449-2418
E-ISSN: 2449-2604

EDITORIAL BOARD

Editor in Chief

BADRI GECHBAIA, Doctor of Economics, Associate Professor.

Deputy Editor

GELA MAMULADZE, Doctor of Economics, Professor.

Responsible Editor

PAATA AROSHIDZE, Doctor of Economics, Associate Professor.

EDITORIAL BOARD:

Avtandil Silagadze, Doctor of Economic Sciences, Professor. Academician of the National Academy of Sciences of Georgia; **Nino Abesadze**, Doctor of Economics, Associated Professor; **Nana Akhalaia**, Doctor of Economics, Associated Professor; **Ekaterine Bakhtadze**, Doctor of Economics, Associated Professor; **Ramaz Abesadze**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Anzor Abralava**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Giorgi Abuselidze**, Doctor of Economics, Associated Professor; **Ioseb Archvadze**, Doctor of Economics, Professor; **Tengiz Apkhazava**, Doctor of Technical Sciences, Professor; **Teimuraz Babunashvili**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Evgeni Baratashvili**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Elguja Meqvabishvili**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Akaki Bakuradze**, Doctor of Economics, Professor; **Besik Bauchadze**, DBA, Associated Professor; **Givi Bakradze**, DBA, Associated Professor; **Rostom Beridze**, Doctor of Economics, Professor; **Givi Bedianashvili**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Ketevan Goletiani**, Doctor of Technical Sciences, Professor; **Vakhtang Datashvili**, Doctor of Economics, Professor; **Anzor Devadze**, Doctor of Economics, Professor; **Tsiuri Duruli**, Doctor of Economics, Professor; **Lia Eliava**, Doctor of Economics, Professor; **Gulnaz Erqomaishvili**, Doctor of Economics, Associated Professor; **Merab Vanishvili**, Doctor of Economics, Professor; **Gocha Tutberidze**, Doctor of Economics, Professor; **Nazira Kakulia**, Doctor of Economics, Associated Professor; **Paata Koguashvili**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Natia Mikeltadze**, Doctor, Professor; **Aleksandre Sichinava**, Doctor of Economics, Professor; **Nino Paresashvili**, Doctor of Economics, Associated Professor; **Roman Mamuladze**, Doctor of Economics, Professor; **Nino Liparteliani**, Doctor of Economics, Professor; **Rezo Manvelidze**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Lamara Qoqiauri**, Doctor of Economic

Sciences, Professor; **Giorgi Gvartadze**, Doctor of Economics, Professor; **Vladimer Glonti**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Karlo Gurtckaia**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Larisa Korganashvili**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Goderdzi Shandze**, DBA, Associated Professor; **Teimuraz Shengelia**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Nana Shonia**, Doctor of Economics, Professor; **Nikoloz Chikhladze**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Irma Chkhaidze**, Doctor of Economics, Professor; **Asie Cincaidze**, Doctor of Economics, Professor; **Natia Tsiklashvili**, Doctor of Economics, Professor; **Eter Kharaishvili**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Parmen Khvedelidze**, Doctor of Technical Sciences, Professor; **Davit Jalagonia**, Doctor of Economics, Professor; **Mikheil Jibuti**, Doctor of Economic Sciences, Professor; **Guram Jolia**, Doctor of Economics, Professor; **Rezo Jabnidze**, Doctor of Agricultural Sciences, Professor; **Zurab Mushkudiani**, DBA; **George Gabedava** (Deputy Chief Editor in English Section of Journal).

FOREIGN MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

Aparacio Jesus Fereiro, professor of the faculty of Economics and Business on the university of Basque country (Spain);

Kyzym Mykola, Doctor of Economic Sciences, Professor. Corresponding Member of National Academy of Sciences of Ukraine. Honored Economist of Ukraine

Shkarlet Serhii, Doctor of Economic Sciences, Professor. Rector of Chernihiv National University of Technology (Ukraine);

Rudenko Olha, Doctor of Public Administration, Associate Professor, Director of SRI of Public Administration and Management, Professor of the Department of Management of Chernihiv National University of Technology (Ukraine);

Vdovenko Natalia, Doctor of Economic Sciences, Professor (Ukraine);

Shimanovska-Dianich Ludmila, Doctor of Economic Sciences, Professor (Ukraine);

Levchenko Aleksandr, Doctor of Economic Sciences, Vice Doctor for Scientific Activities of the Central

Khaustova Victoria, Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow, Department of innovation development and competitiveness, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine;

Badida Miroslav, Doctor of Sciences, Professor, Pro-Dean of Machine Building Faculty of Technical University of Kosice (Slovak Republic);

Koval Viktor, Doctor of Economics, Associate Professor, Head of Department of Applied Economics of Odessa Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, (Ukraine);

Lukin Sergei, Doctor of Economic Sciences. Belarusian State University, Professor (Belarus, Minsk);

Zlotnikova Lidia, PhD in Economics, Associate Professor. Belarusian Trade And Economics University Of Consumer Cooperatives (Belarus, Gomel);

Isayev Namig, PhD in business administration. Representation of Azerbaijan International Diaspora Centre in Georgia, (Azerbaijan);

Midelski Sergey, Professor. President of Regional Academy of Management (Kazakhstan);

Varchola Michal, Doctor of Sciences, Professor, President of the Academic Society of Michal Baludansky (Slovak Republic);

Rami Gaurang, PH.D Professor, Department of Economics Veer Narmad South Gujarat University (India);

Romanenko Yevchen, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the Dept. of Public Administration of Interregional Academy of Personnel Management (Ukraine).

Grishnova Olena, Doctor of Economic Sciences, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine).

Kuzmenko Halyna, Doctor of Economics, Associate Professor, Kyiv (Ukraine).

Chaplay Irina, PhD of Public Administration, Associate Professor, Kyiv (Ukraine).

Shalimova Nataliia, Doctor of Economic Sciences, Professor, (Kropivnicki, Ukraine).

Prokopenko Olha, Doctor of Economics, Professor. Professor of Management Department at University of Bielsko-Biala, Poland

A (N) and the National Institute of Economic Research of the Teaching University of Batumi Navigation and reviewing scientific journal “Innovative Economics and Management”.

ISSN: 2449-2418
E-ISSN: 2449-2604

სარჩევი
CONTENTS

ინოვაციური ეკონომიკა - INNOVATIVE ECONOMY

ნინო ქოქიაური — სწარმოების ინოვაციური განვითარების პროგნოზირებისათვის.....9
NINO QOQIAURI — FOR PROGNOSIS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES..... 9
იგორ გალიცა, მიხეილ შევარი, ანზორ დევაძე, ნიკოლაი შევჩენკო — სახელმწიფო და ინოვაციური განვითარება.....18
IHOR HALYTSIA, MICHAEL SCHAEFER, ANZOR DEVADZE, MYKOLA SHEVCHENKO — STATE AND INNOVATION DEVELOPMENT.....18

დარგობრივი და რეგიონული ეკონომიკა -
SECTORAL AND REGIONAL ECONOMY

ოქსანა მიკოლიუკი, ვალენტინა ბობროვნიკი — განახლებადი ენერჯის განვითარება უკრაინის ენერჯეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის კონტექსტში.....25
OXSANA MYKOLIUK, VALENTYNA BOBROVNYK — DEVELOPMENT OF RENEWABLE ENERGY IN THE CONTEXT OF ENERGY SAFETY FORMATION OF UKRAINE..... 25
ანნა სლობოდნიკი, გიორგი აბუსელიძე — ინტერნეტ-ბრენდინგის პერსპექტივები უკრაინის ფინანსურ დარგში.....32
ANNA SLOBODYANIK, GEORGE ABUSELIDZE — PROSPECTS FOR ONLINE TRADING OF FINANCIAL DERIVATIVES IN UKRAINE..... 32
ტატიანა ლაზარევა, ოლგა ბლახი — კვების მრეწველობის დარგის მომავალი ინჟინერ-ტექნოლოგების ჩანამოყვარების დამზადების საფუძვლების შესწავლის მეთოდოლოგია.....37
TETIANA LAZARIEVA, OLGA BLAHYI — THE METHODOLOGY OF TEACHING THE BASIS OF HEALTH-SAVING FOR THE FUTURE ENGINEERS-TECHNOLOGISTS OF THE FOOD INDUSTRY..... 37
კონსტანტინ ჯადკო, ტატიანა დუბჩაკი — უკრაინის ლაქ-საღებავების მრეწველობის დარგის სწარმოების საქმიანობის უწყვეტობაზე გარე ფაქტორების გავლენის დასაბუთება 46
KONSTANTIN ZHADKO, TETIANA DUBCHAK — SUBSTANTIATION OF THE INFLUENCE OF EXTERNAL FACTORS ON THE EFFICIENCY OF THE ENTERPRISES OF THE INDUSTRY OF PAINT AND VARNISH INDUSTRY OF UKRAINE..... 46
ოქსანა ოხრიმენკო, ულიანა ბიჰუნ — ცირკულარული ეკონომიკის ბერკეტების აქტივიზაცია ენერჯეტიკის სფეროში 53
OXSANA OKHRIMENKO, ULIANA BIHUN — ACTIVATION OF THE CIRCULAR ECONOMY LEVERS IN AN ENERGY INDUSTRY.....53
ირინა ნოვაკოვსკაია, ლილია სკრიპნიკი — საავიაციო ტრანსპორტის მიერ მიწის გამოყენების საკითხები უკრაინაში: არსებული მდგომარეობა და განვითარების სტრატეგია 62
IRYNA NOVAKOVSKA, LILIA SKRYPNYK — THE LAND USE OF AVIATION TRANSPORT IN UKRAINE: CONTEMPORARY STATUS AND DEVELOPMENT STRATEGY 62

სოციალური ეკონომიკა - SOCIAL ECONOMY

ლამარა ქოქიაური — ახალი საპენსიო რეფორმის შუამდგომლობები საქართველოში.....72
LAMARA QOQIAURI — ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF NEW PENSION REFORM IN GEORGIA.....72
ელენე გრიშნოვა, ოლეგ რისნი — უმუშევრობის მატერიალური უზრუნველყოფის სახელმწიფო პოლიტიკა უკრაინაში და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში: შედარებითი ანალიზი და ტრანსფორმაციის მიმართულებები 90
OLENA GRISHNOVA, OLEH RISNYI — STATE POLICY OF MATERIAL SUPPLY OF UNEMPLOYED IN UKRAINE AND EASTERN EUROPE: COMPARATIVE ANALYSIS AND TRANSFORMATION DIRECTIONS. 90
ნადეჟდა რეზნიკი, ანატოლი ოსტაპჩუკ — ახალი სამუშაო ადგილების პროგნოზირება უკრაინის ეკონომიკის სამრეწველო სექტორში.....97
NADIYA REZNIK, ANATOLIY OSTAPCHUK — PREDICTION OF NEW WORK PLACES IN THE INDUSTRIAL SECTOR OF UKRAINIAN ECONOMY 97
ლილია ზლოტნიკოვა — სოციალიზმის სოციალურ-ეკონომიკური ასპექტები ინოვაციური განვითარების პირობებში.....109

LIDIYA ZLOTNIKOVA — AND ECONOMIC ASPECTS OF SOCIALIZATION IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT 109

ბალინა ზოგატირევა, ვალენტინა ბარაბანოვა — ტურისტული მომსახურების ბაზრის განვითარების სოციალური განვითარება უკრაინაში 116

GALINA BOHATYRYOVA, VALENTINA BARABANOVA — SOCIAL MEASURES FOR THE DEVELOPMENT OF MARKET OF TOURISM SERVICES IN UKRAINE..... 116

დეა ფირცხალაიშვილი, დავით დუგლაცე — კერძო უნივერსიტეტებში დასაქმებულ სტუდენტთა დროის მენეჯმენტის სტატისტიკური ანალიზი და ძირითადი ჰიპოთეზები სქესობრივ ჯგუფში 124

DEA PIRTSKHALAISHVILI, DAVIT DUGLADZE — STATISTICAL ANALYSIS OF STUDENTS' TIME MANAGEMENT AND PRIVATE HYPOTHESES IN PRIVATE UNIVERSITIES 124

ელენა სკორუკი — შრომითი მიგრაციის ზრდა უკრაინაში და მისი შედეგები 130

ELENA SKORUK — GROWTH OF LABOR MIGRATION IN UKRAINE AND ITS EFFECTS..... 130

**მენეჯმენტი და მარკეტინგი -
MANAGEMENT AND MARKETING**

ირინა კოლოდიჩუკი — უკრაინაში ნარჩენების მართვის კონცეპტუალური საფუძვლები 135

IRINA KOLODIICHUK — CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR THE WASTE MANAGEMENT IN UKRAINE 135

ალინა ვოლიკი — ცნებების „სახეობა“ და „მიმღი“ შესაბამისობა - შედარებითი ასპექტი 140

ALINA VOLYK — CONCEPTS «WAY» AND «IMAGE»: CONVENIENT AND COMPARATIVE ASPECT 140

ეკატერინე ხახტაძე — ურთიერთობათა მარკეტინგის სასტრუქტურული დამოკიდებულება, ბათუმის მასშტაბის ბაზრის გაზომვა 146

EKATERINE BAKHTADZE — ATTITUDE OF HOTELS TO RELATIONSHIP MARKETING IN THE CASE OF BATUMI HOSPITALITY MARKET 146

ნატალია ხარაძე, დავით დუგლაცე, დეა ფირცხალაიშვილი — სხელმწიფო და კერძო უნივერსიტეტების სტუდენტთა დროის მენეჯმენტის შედარებითი ანალიზი 151

NATALIA KHARADZE, DAVIT DUGLADZE, DEA PIRTSKHALAISHVILI — COMPARATIVE ANALYSIS OF STUDENTS TIME MANAGEMENT AT STATE AND PRIVATE UNIVERSITIES 151

ლიუდმილა კალინიჩენკო, ვალენტინა სმაჩილო, ტარას ნალივაიკო — შრომის სფეროში თანამედროვე ტრენდების გავლენა საქართველოს კონკრეტულ სფეროებში 163

LIUDMILA KALINICHENKO, VALENTYNA SMACHYLO, TARAS NALYVAIKO — THE INFLUENCE OF MODERN TRENDS IN LABOR ON THE FORMATION OF WORKFORCE CAPACITY OF THE ENTERPRISES..... 163

ლიუდმილა პეტრაშკო, პავლო პეტრაშკო — კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობა: მითი თუ რეალობა 171

LIUDMYLA PETRASHKO, PAVLO PETRASHKO — CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY: MYTH OR REALITY .. 171

**ფინანსები, საბანკო და საბუღალტრო საქმე -
FINANCE, BANKING AND ACCOUNTING**

მარინა მუჩიაშვილი, მაია გიორგობიანი, ზამირა შონია — ფისკალური მდგრადობის შეფასება და ფისკალური რისკების მართვა საქართველოში 178

MARINA MUCHIASHVILI, MAIA GIORGOBIANI, ZAMIRA SHONIA — ASSESSMENT OF FISCAL SUSTAINABILITY AND MANAGEMENT OF FISCAL RISKS IN GEORGIA 178

ეკონომიკური თეორია - ECONOMIC THEORY

ნადეჟდა რეზნიკი, ანნა სლობოდიანიკი, გეორგი აბუსელიძე — მოქმედი სავაჭრო სტრატეგიები: მათი გამოყენება და რეკომენდაციები ეფექტიანობის ღონის გაუმჯობესების მიზნით 182

NADIYA REZNIK, ANNA SLOBODYANIK, GEORGE ABUSELIDZE — EFFECTIVE TRADING STRATEGIES: ITS IMPLEMENTATION AND RECOMMENDATIONS FOR IMPROVING EFFICIENCY 182

ნატალია ვდოვენკო, ეკატერინა ნაკონეჩნაია — უკრაინის ეკონომიკაში სტრუქტურული ტრანსფორმაციის თანამედროვე ტენდენციები 191

NATALIA VDOVENKO, EKATERINA NAKONECHNAIA — MODERN TENDENCIES OF STRUCTURAL TRANSFORMATION IN THE ECONOMY OF UKRAINE..... 191

**საერთაშორისო ბიზნესი და მენარეგობა -
INTERNATIONAL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP**

გოდერძი შანიძე — ბიზნესის განვითარების პოტენციალი იმერეთის რეგიონში.....	197
GODERDZI SHANIDZE — BUSINESS DEVELOPMENT POTENTIAL IN IMERETI REGION	197
გოდერძი შანიძე — იმერეთის რეგიონში წარმოებული პროდუქტის კონკურენტუნარიანობა უკრაინაში	203
GODERDZI SHANIDZE — PRODUCTS PRODUCED IN IMERETI REGION ARE COMPETITIVE IN UKRAINE ...	203
გულნაზ ერკომაიშვილი — ღამფეხ მენარეგობა ხელშეწყობა ეკონომიკური პოლიტიკა საქართველოში	209
GULNAZ ERKOMAISHVILI — ECONOMIC POLICY FOR BEGINNER ENTREPRENEURS IN GEORGIA	209
ელენა პრიატელჩუკი — სოციალური მენარეგობა, როგორც ევროსაბჭოში სოციალური ეკონომიკის რეალიზაციის ფორმა	214
OLENA PRYATYELCHUK — SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS A FORM OF IMPLEMENTATION OF THE SOCIAL ECONOMY MODEL IN EUROPEAN UNION	214
ნატალია მუდრაკი — გლობალიზაციის პრობლემები და მსოფლიო ეკონომიკის გაღრმავება (სტრუქტურულ უწყვეტობაში)	221
NATALIA MUDRAK — CHALLENGES OF GLOBALIZATION AND OFFSHORING OF THE WORLD ECONOMY (STRUCTURAL-FUNCTIONAL APPROACH)	221

აგრორული მეცნიერებები - AGRICULTURAL SCIENCES

მირზა სუქნიშვილი — მცხეთა-მთიანეთის განვითარების ტენდენციები და პერსპექტივები აჭარის რეგიონში	229
MIRZA SUKNISHVILI — TENDENCIES AND PROSPECTS FOR CATTLE-BREEDING DEVELOPMENT IN ADJARA REGION	229
ანნა სლობოდანიკ — მენარეგობის ეფექტური სტრატეგიები ეკონომიკური უწყვეტობის უკრაინაში	238
ANNA SLOBODYANIK — EFFECTIVE TRADING STRATEGIES: ITS IMPLEMENTATION AND RECOMMENDATIONS FOR IMPROVING EFFICIENCY	238

ტრანსპორტი - TRANSPORT

ვალენტინა კუხარჩიკ, ალექსეი კუხარჩიკ — მულტიმოდალური და ინტერმოდალური გადამზიდვის სატრანსპორტო სისტემებში	244
VALENTYNA KUKHARCHYK, OLEKSII KUKHARCHYK — MULTIMODAL AND INTERMODAL TRANSPORTATION IN TRANSPORT SYSTEMS	244
ნუგზარ ზოსიძე — საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს ისტორია და მისი როლი ქვეყნის საზღვაო ინფრასტრუქტურის განვითარებაში	250
NUGZAR ZOSIDZE — THE HISTORY SHIPPING COMPANY OF GEORGIA AND ITS ROLE IN THE MARINE INDUSTRY DEVELOPMENT	250

სოციალური მეცნიერებები - SOCIAL SCIENCES

სიუზანა პასიჩნიკი, ვიჩესლავ ნაგაჩევსკი, რომან ნანივსკი — ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების უზენაესობის უზრუნველყოფა	253
SUZANNA PASICHNYK, VIACHESLAV NAGACHEVSKYI, ROMAN NANIVSKYI — SUSTAINMENT OF THE HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS	253
სვეტლანა ფურდუი — პასუხისმგებელი მიჯნობის ფორმირება სტუდენტ ახალგაზრდობის მიმართ, როგორც სოციალური - პედაგოგიური პრობლემა	258
SVETLANA FURDUY — THE FORMATION OF RESPONSIBLE RELATIONS TO HEALTH OF STUDENT YOUTH AS A SOCIO-PEDAGOGICAL PROBLEM	258
ნატალია ხოლიავკო — უმაღლესი განათლების ეროვნული სისტემის მოქმედების ეფექტური პოზიტიური სინერგიული უწყვეტობის მიღწევის მოქალაქე	263
NATALIYA KHOLIIVKO — MODEL OF ACHIEVEMENT OF POSITIVE SYNERGY EFFECTS OF MODERNIZATION OF NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEM	263
გაბრიელა მარკოვიჩი — ჯანმრთელობის შენარეგობა - უშიშარი განათლების მასშტაბების პერიოდულად აღორძინება	270
OKSANA BASHTOVENKO — HEALTH PRESERVATION IS A PRIORITY COMPETENCE OF PHYSICAL EDUCATION TEACHER	270

შრომითი მიგრაციის ზრდა უკრაინაში და მისი შედეგები

GROWTH OF LABOR MIGRATION IN UKRAINE AND ITS EFFECTS

ელენა სკორუკი,

ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი,
ასოცირებული პროფესორი, ადმინისტრაციული
მენეჯმენტის და ენერჯის ალტერნატიული
წყაროების კათედრა ვინიცის ეროვნული
აგრარული უნივერსიტეტი,
ვინცი, უკრაინა

ELENA SKORUK,

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of
Administrative Management
and Alternative Energy Sources
Vinnytsia National Agrarian University
Vinnytsia, Ukraine

ABSTRACT

The paper examines a range of the cause-and-effect relations of the issues of employment of Ukraine's population. The data on migratory processes of the employable population in Ukraine is presented. The structure of labor migrants, their gender and industry characteristics, age groups, education level and motivational factors of labour emigration are determined. The leading countries, to which Ukrainian migrants give preference, are established. The dynamics of remittances, their objectives and structure of income and their positive effect on the welfare of migrant families are analyzed. The directions of the use of remittances of migrants are described, which has indicated their use for starting their own business, purchasing goods, solving housing problems, financing education, etc. The negative consequences for Ukraine in the area of sustainable development due to the strengthening of migration processes are outlined.

Key words: labor resources, employment, international labor migration, labor force, sustainable development.

ანოტაცია

სტატიაში განხილულია უკრაინის მოსახლეობის შრომითი დასაქმების მზარდი პრობლემები. მოყვანილია მონაცემები უკრაინაში შრომისუნარიანი მოსახლეობის მიგრაციული პროცესების შესახებ. განსაზღვრულია შრომითი მიგრანტების სტრუქტურა, მათი დარგობრივი მახასიათებლები. ასაკობრივი ჯგუფები, განათლების დონე და საზღვარგარეთ სამუშაოდ გამგზავრების სამოტივაციო ფაქტორები. განსაზღვრულია ქვეყანა - ლიდერები, რომლებსაც უკრაინელი მიგრანტები ანიჭებენ უპირატესობას. განხილულია ევროპის ქვეყნებში სტუდენტების სასწავლებლად გასვლის მიზეზები. გაანალიზებულია ემიგრანტების საზღვარგარეთ გამომუშავების შესაძლებლობები და იძლევიან თუ არა ისინი შესაბამის

სტატუს უკრაინის ტერიტორიაზე ბიზნესის განვითარებისათვის. გამოვლენილია უკრაინისათვის ნეგატიური შედეგები მიგრაციული პროცესების მდგრადი განვითარების ქრილში.

საკვანძო სიტყვები: შრომითი რესურსები, შრომითი მონყოლა, საერთაშორისო შრომითი მიგრაცია, სამუშაო ძალა, მდგრადი განვითარება.

INTRODUCTION.

Free excess of Ukraine to the European vector of development is accompanied both by a large number of politic a land economic transformations and by certain socio-economic problems caused by the demographic crisis, one of which is labour emigration to other countries. This problem is rather urgent as the growth of migration processes has become more dynamic in recent years, which has negative effects on the sustainable development of the state, causes deformation of qualitative parameters of the labor market, lack of attraction of human resources to the economy of the country and, consequently, a decrease in the rate of its economic security. Such processes derive from the spectrum of domestic and foreign economic factors caused by the economic crisis, hryvnia devaluation, armed conflict in the East of the country, etc.

In the current conditions of dynamic transformations of the world economy, the priority of the state policy of the developed countries is the transition to sustainable development, which is interpreted in "The Strategy of Sustainable Development of Ukraine 2030" [1] as a process of the state development based on harmonization of social, economic and ecological components in order to meet the needs of modern and future generations through the process of changing the value orientations of people. Freedom, equality, solidarity, tolerance, respect for nature, shared responsibility are the recognized international

fundamental values of sustainable development. National goals of sustainable development are based on the political, economic, social, ecological, moral and cultural values inherent in the Ukrainian society. They target the strategy towards the care for the common welfare and protection of the national interests of Ukraine.

METHODOLOGY .

The strategic view of Ukraine’s sustainable development is based on the support of the national interests and fulfillment of the international obligations. Such development implies:

- overcoming of imbalances in the economic, social and environmental spheres;
- transformation of the economic activity, transition to the principles of the “green economy”;
- formation of a peaceful, secure, socially consolidated society with the adequate governance and inclusive institutions;
- support of the partner cooperation between public authorities, local authorities, business, science, education and civil organizations;
- high level of science, education and public health;
- maintenance of the environment in a proper condition that will ensure the quality of life and well-being of the present and future generations;
- decentralization and implementation of the regional policy, which involves a harmonious combination of the national and regional interests;

- preservation of national cultural values and traditions;
- full employment of the population [1].

If the business climate is not improved and economic growth is not increased in Ukraine, soon it will result in the inability to supply pensioners with foodstuff.

RESULTS AND DISCUSSION.

According to statistics, every seventh Ukrainian is working abroad today, which is more than 7 million citizens of the active working age. According to sociologists’ estimates, on average about 50 people leave Ukraine forever every day. And in recent years, Ukrainian emigrants have become younger, since it is the young people who actively leave the territory of Ukraine. In particular, according to official statistics, the majority of migrant labour from Ukraine are people aged 20-34 [2].

In addition, young Ukrainians go to study abroad, where they often remain to work. Thus, according to statistics, now there are about 17 thousand Ukrainian students in Poland. In total, nearly 50-55 thousand Ukrainians study in the European universities [4].

Difficult economic situation in the country has reasoned the growth of labor migration among young people since the 90’s. Today, the generation of the children, whose parents have migrated, has grown, hence, many of them have emigrated to their parents. Consequently, the entire families are emigrating.

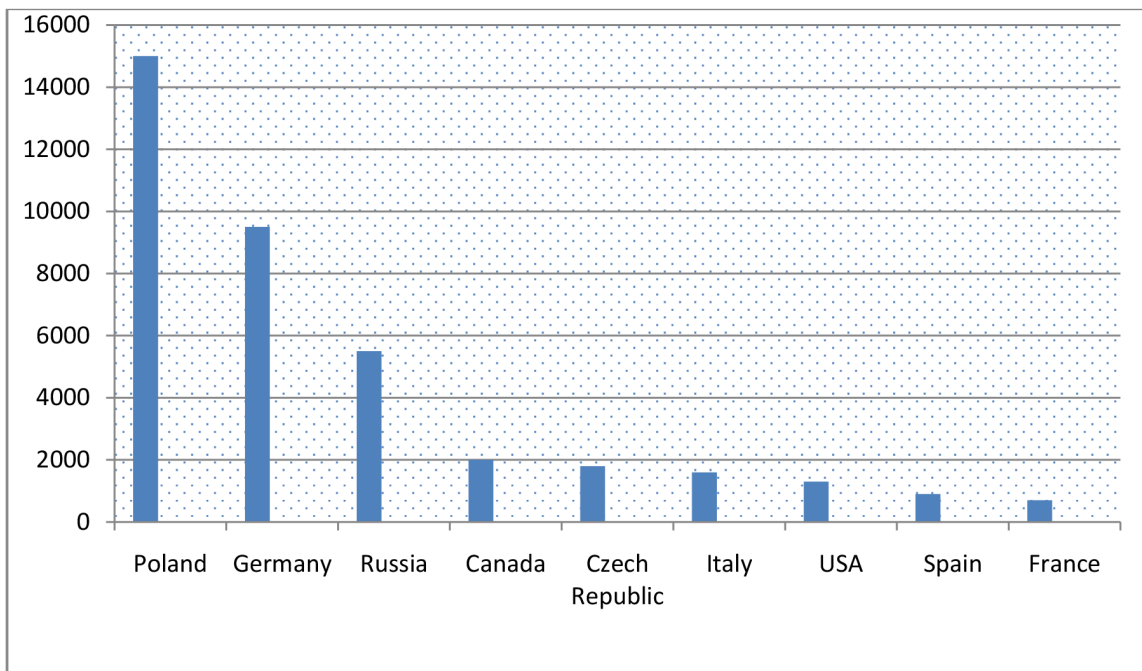

Fig.1. Countries where Ukrainian youth study [2].

Migration processes are also influenced by the demographic problems of the neighboring European countries. They are keen to have our talented youth move to their countries. According to Figure 1, Poland ranks first and the number of students from Ukraine in it exceeds 15 thousand, then there goes Germany with more than 9 thousand, Russia with 5 thousand, Canada and the Czech Republic with 2 thousand people.

As it can be observed, there are no changes for the better in Ukraine. Therefore, the youth will continue to leave in the future. The question is why there is such a

great outflow of workers if Ukraine seems to provide jobs. It is explained by much lower wage than abroad, the lack of good jobs, and the opportunities of career growth and development.

Representatives of the working professions such as miners, builders, drivers, people who work in agriculture emigrate mainly to the CIS countries; while highly qualified specialists (scientists, programmers, translators), sailors, young people who have higher education and expect to find jobs in the service sector emigrate to the far abroad.

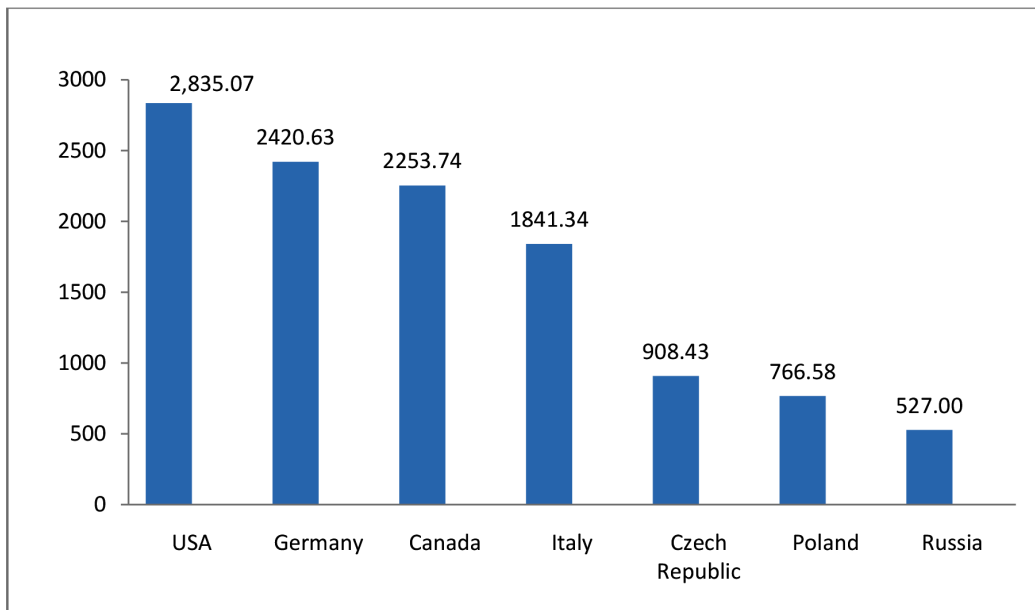

Fig. 2. Average wage, USD

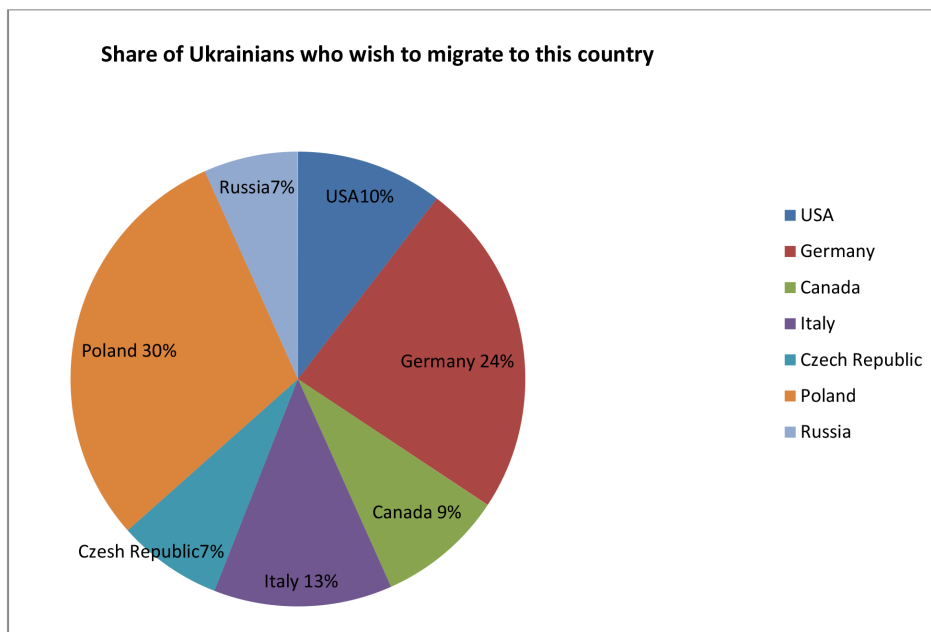

Fig. 3. Average wages in the countries where Ukrainian emigrants are employed [2], [3].

Inter-state labor emigration has many positive features: it helps the families of migrants to survive in the difficult period of the market economy development. According to official statistics, the level of unemployment in the labor market is decreasing, while in fact it is growing.

Many people migrate because of inability to find work in Ukraine, since they were only partially employed or unemployed for a certain time before making a decision to migrate. This means that the “outflow of minds” and loss of qualification are the factors that push young people out of Ukraine, mainly because of incompliance of the educational system to the market demand for labor.

Unfortunately, nowadays qualified labor with higher education like doctors, teachers and scientists is depreciated, while in the European countries these specialties are well-paid and have great prospects. The country, which does not take care of the health and education of the population, has no future.

Thus, the current level of education is decreasing at a high rate, since it is also affected by corruption.

Therefore, young people go abroad to study. It would be great if they return to Ukraine and work for the benefit of our state when they have got good European education and work experience. But we understand that these are just our dreams and hopes. Our country experiences a huge outflow of educated, progressive and active youth. Today,

Ukraine has already got a shortage of qualified personnel, specialists in the field of IT technologies, doctors. In other words, our labor migration is of intellectual nature. After all, such professions as doctors and teachers in Ukraine have lost social prestige. In its turn, it has a great negative effect on the economy. In fact, on the one hand, young people die in the war, and on the other hand they run away from the country. At the same time, more than half of them are not going to return. Accordingly, when the population decreases, then the economy, namely GDP, does not grow. Lack of economically active population results in the fact that production and technologies are not developed and new jobs are not provided. In the world, young people develop innovations and new approaches.

If the youth leaves the country, such a country becomes unattractive to investors.

Empirical results As a result, under such conditions, the nation is aging and there is even no sense to talk about its reproduction. Moreover, the coefficient of reproduction is 1.1, while the nation regeneration requires the coefficient of at least 2.4. Today, there are 12.2 million pensioners living in Ukraine and only 10 million are of the active working age who regularly pay a single social tax, i.e. the pensioners exceed the number of employed people by 2.2 million people. So, there arises a question where to get money for further pension payments.

Table 1

MODERN CONDITIONS OF ECONOMIC SECURITY OF THE POPULATION OF UKRAINE

Indicator	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Consumer price index	109.1	104.6	99.8	100.5	124.9	143.3	112.4
Nominal GDP per capita, USD - Ukraine	2,974.0	3,570.8	3,856.8	4,030.3	3,014.6	2,115.4	2,185.9	2,459.0
- Poland	12,602	13,887	13,158	13,777	14,337	12,559	12,361	13,429
Minimum wage, UAH	922.0	1,004.0	1,134.0	1,218.0	1,218.0	1,378.0	1,600.0	3,200.0
Minimum wage fee, USD	115.3	126.4	141.9	152.4	152.4	85.3	62.6	118.2
Average wage in Ukraine, UAH	1,955.0	2,338.0	2,799.0	3,044.0	3,189.0	3,633.0	4,585.0	6,209.0
Average wage in Ukraine, USD	244.4	294.5	350.3	381.0	399.1	225.0	179.4	229.3
Average wage in Ukraine, % of GDP	8%	8%	9%	9%	13%	11%	8%	9%
External debt per capita, USD	2,553.0	2,762.4	2,963.3	3,123.5	2,884.5	2,771.3	2,660.0	2,744.0

According to the results of the study presented in Table 1, in Ukraine the indicators of economic support remain below the average figures of countries belonging to a group of a high level of human development and lower than the average figures in the countries in Europe and Central Asia. In Ukraine, about 60% of population lives below the poverty line, which is defined as the actual living wage. Inflation rates are high.

While in 2013 consumer prices increased only by half a percent, in 2015 they increased by 43.3%. At the same time, in 2014 the average monthly real wage was 94% of the rate of 2013, and in 2015 it was 80% of the rate of the previous year.

Although nominal average wages increased and amounted to 3,480 UAH in 2014, in 2015 it was 4,195 UAH, as a result of the rapid inflation of the national currency it sharply decreased in dollar terms and was 399 USD in 2014 and 229.3 USD in 2017. However, there is a considerable heterogeneity and a large gap between the average and the minimum wages of Ukrainians, since the latter is more than twice as low and equaled 118.2 USD in 2017 and it equals 133.7 USD in 2018.

In Poland the minimum wage is 2,000 PLN, while in Ukraine since January 1, 2018 it has amounted to 3,723 UAH, or about 480 PLN. This means that an employee from Ukraine is ready, even having the qualifications, to perform technical work to get a minimum wage in Poland, which raises the problem of an outflow of minds. Due to high-skilled labour migration, the development of scientific and technological progress is hampered in Ukraine. Emigration of specialists in technical specialties leads to a decrease in the efficiency of the production process, so that the results of scientific and technical developments cease to be implemented. The main reasons why scientists are forced to leave scientific institutions include a very low salary, a sharp decline in the prestige of scientific work in the society, deterioration of conditions for adequate scientific activity or inability to fulfill themselves as scientists. The number of specialists who carry out research works in Ukraine has decreased by half during the last ten years, while the remaining 30% of scientists are actually conducting researchers ordered by foreign clients.

Migration of young people abroad is a very negative phenomenon in Ukraine. It can only be positive if these people start to return home from abroad. But for this pur-

pose, young people must be provided with proper social conditions in Ukraine. But, unfortunately, the state policy in no way aims to involve young people into the public life, start social programs and create conditions for their implementation. State is much more loyal with the pensioners who have privileges, get subsidies, pensions, while the youth is getting nothing. At present, in the state structures, all the key positions are held by the same working pensioners, while the university graduates cannot find jobs in their profession and they are forced to go abroad after graduation.

CONCLUSION.

Thus, the negative effects of intensification of labor migration in Ukraine, which cause violation of the requirements of The Concept of Sustainable Development of the state economy, are as follows:

1. Due to labor migration from Ukraine, there is a marked weakening of the national economy, as a competitive part of the population migrates abroad, which is a major factor in the socio-economic development of society.

2. Activation of migration processes leads to the destruction of families of migrant workers, if the period of staying abroad of one of its members reaches several years. Another negative phenomenon that leads to labor migration is the so-called "social" orphanhood of children, when the latter have to grow alone having their parents alive. Today, more than 200 thousand children of labour migrants are deprived of parental care. A survey conducted in February 2009 shows that 54.55% of those polled migrants left their children in Ukraine when going abroad for a work: among them 32.05% were 1-3-year old children; 20.51% were 7-12-year old children; 21.79% were 13-15-year old children. As a result, the first generation of migrants' children, who has been deprived of parental care, has grown in Ukraine.

3. Lack of skilled young professionals can be a problem for attracting investments into the country's economy.

4. The outflow of youth abroad reduces marriage indicators, undermines family relations, and leads to the destruction of Ukrainian young families.

Therefore, under the current rate of labor migration, the Government's adoption of the Concept of Human Resources Management aimed to regulate the employment process and ensure appropriate wages should be of top priority.

REFERENCES

- [1] The Strategy of Sustainable Development of Ukraine 2030 [Online]. Retrieved from: www.ua.undp.org
- [2] Labor Migration: Where Ukrainians go abroad and what they earn abroad [Online]. Retrieved from: <http://zmiya.com.ua>
- [3] Migration in Ukraine: Facts and Figures. International Organization for Migration. Representation in Ukraine [Online]. Retrieved from: